

Lancasters botsen boven Best.

Op 8 februari 2020 werd dit monument onthuld voor vijftien gesneuvelde bemanningsleden van twee Lancaster bommenwerpers. Het waren de bemanningen van twee Engelse bommenwerpers, met als piloten C. McGregor en A. Weber, die op hun terugtocht van een raid op het Duitse Ladbergen met elkaar boven Oost-Barabant in botsing kwamen. Het monument kwam tot stand via een speciale werkgroep in samenwerking met museum Bevrijdende Vleugels en dankzij een aantal sponsors. Op 8 februari 2020 was het precies 75 jaar geleden dat de bommenwerpers neerstortten in de bossen tussen Best en Son. In dit artikel gaan we nader in op het hoe en waarom van deze fatale botsing en de aanleiding tot de raid op het Duitse Ladbergen.

Monument

Voor de crash is geen precieze locatie vast te stellen. Men houdt daarom de plekken aan waar de grootste brokstukken (motoren, cockpit ed) van beide vliegtuigen gevonden zijn: de Zandstraat in Son en het Lisseven in Best.

De plaats voor het monument moet goed bereikbaar zijn zodat belangstellenden er makkelijk kunnen komen en hun eer bewijzen aan de gesneuvelden. Om is gekozen voor deze plek op het terrein van Museum Bevrijdende Vleugels. De werkgroep hoopt met dit monument allen die voor onze vrijheid gewond raakten of hun leven gaven, blijvend in herinnering te houden met een respectvolle herdenkingsplaats.

De toedracht van de ramp

Wellicht waren de slechte weersomstandigheden, het slechte zicht en de hevige luchtverdediging oorzaak van de botsing hoog in de lucht. Zij stortten neer in de omgeving van Best. Het toestel van McGregor crashte in de omgeving van de Zandstraat te Son (zie foto's) en het toestel van Weber nabij het Lisseven in Best.

Crashlocatie Zandstraat (Foto's beeldbank Heemkundekring Son en Breugel)

Omdat de toestellen elkaar hoog in de lucht raakten, ze forse schade opliepen en werden daardoor onbestuurbaar. Er komen bij een vrije val enorme krachten op de toestellen. Een Lancaster heeft een leeggewicht van 17 ton met een vleugeloppervlak van 120 m² en vliegt doorgaans op een hoogte van ongeveer 8 km.

Weerbericht 8 februari 1945.

De temperatuur op 8 februari 1945 lag tussen 2,1 °C en 7,9 °C en was gemiddeld 5,5 °C. Er was 1,8 mm neerslag gedurende 1,6 uur. Er was 0,1 uur zonneschijn (1%). De gemiddelde windsnelheid was 4 Bft (matige wind) en kwam overheersend uit het zuid-zuid-westen.

Bron: KNMI Weerstation De Bilt

De vliegtuigen vielen als gevolg van die enorme krachten in stukken uit elkaar en daardoor raakten de brokstukken over een groot gebied verspreid. Op de foto's die gemaakt zijn van het aan de Zandstraat gecrashte toestel is dat duidelijk te zien.

Onderzoek door *Planehunters*, met name de heer Hendrix -die met een metaaldetector het gebied heeft onderzocht- toont aan dat er in een groot gebied onderdelen van deze vliegtuigen zijn teruggevonden.

Botsing boven Oost Brabant

In die bewuste nacht van 7 op 8 februari 1945, even na half een, botsten de twee Britse bommenwerpers, allebei van het type Avro-Lancaster-III, op elkaar. Beide Lancasters maakten deel uit van een armada van 177 Lancasters en 10 Mosquitos van No 5 Group. Het doel was Ladbergen en met name de drooglegging van het Dortmund-Emskanaal dat een belangrijke transportroute voor de Duitse oorlogsindustrie was. Bij eerdere aanvallen op Ladbergen waren al tientallen Lancaster-bommenwerpers verloren gegaan. Op 7 en 8 februari was dat tevens het geval: vijf Lancasters keerden niet terug, waaronder de Lancasters van gezagvoerders McGregor en Weber. Vanwege heftige luchtverdediging waren de bombardementen rond middernacht niet succesvol gebleken.

De website *Bomber history* rapporteert:

“ De vijfde aanval rond middernacht op 7 februari 1945 was geen succes. De luchtafweer ter plaatse bleek aanzienlijk versterkt en kon voorkomen dat de vloot van 177 Lancasters de aanval kon concentreren op het eigenlijke doel. Tengevolge daarvan raakte de vloot verspreid en veel van de bommen met vertraagde ontsteking kwamen in open veld terecht. Het doelkanaal bleef vrijwel onbeschadigd. Beschrijvingen van de raid lopen uiteen van “rustige trip” tot “ongeorganiseerde bende”. De begeleidende groep Pathfinder-vliegtuigen, die meevloog als escorte en om het doel te markeren, rapporteerde: “Het was in geen geval een succes, maar hopelijk hebben we de vijand wat schade berokkend”.

Ook in andere opzichten bleek de raid een rommeltje want de communicatie tussen de vliegtuigen en de basis waarvan ze vertrokken, RAF vliegveld Coningsby gelegen in Midden- Engeland, was direct na het vertrek al verbroken.

7th February, Lancaster III 1945	0 No. 181	F/L. Weber A.P. Sgt. Summers G. Sgt. Thorn S.S. Sgt. Scull L.F.P. W/S. Longgate G.H. F/S. Lauther J.D. F/S. Stasaker J.W. Sgt. Jackson H.J.K.	Bombing Ladbergen	20.58	-	Missing - nothing heard after take-off.
ND. 961 U	Lt. C.W. McGregor SA. 31734V	Capt.		21.05	-	Aircraft missing; no message received after take-off.
	Sgt. Shield, J.	F/E				
	P/O A.J. Norton	Nav				
	P/O R.C. Smalley	A/B				
	P/L G.B. Johnson	V/B/A				
	F/S Cheate, R.N. AUE. 432755	W/Op.				
	Sgt Cannon, P.G.	M/Gun				
	Sgt Lemie, D.S.	R/Gun				

Na vertrek is er geen contact meer tussen Bomber Command en de Lancasters

De crashlocaties

Onderzoek van J. Woortman en T. Verbakel naar documenten van de *Aircraft Repair Unit* van de RAF leidde naar de crashlocaties van beide toestellen. De vertaalde coördinaten 51 30'06"N / 005 25' 30"O en 51 30'28"N / 005 27'59"O zijn te herleiden naar beide crashlocaties (zie kaart).

PB181- Lancaster neergestort nabij het Lisseven in Best.
 ND961- Lancaster neergestort nabij de Zandstraat in Son.

Op het kaartje wordt ook de vindplek aangegeven van een uniformknoop die waarschijnlijk toebehoorde aan het uniform van bomrichter Smalley, maar hierover bestaat geen zekerheid. De wrakstukken werden verspreid over een groot gebied aangetroffen. Wellicht zijn de beschreven locaties de plekken waar belangrijke onderdelen van de vliegtuigen zijn aangetroffen zoals motoren en romp.

Bijzonderheden over de botsing

Volgens het rapport, van H.Q. 2nd TAF, waren de twee Lancasters met elkaar in botsing gekomen. Men heeft de bemanning van de Lancaster PB181, met gezagvoerder Weber, vier mijl ten NW van Eindhoven zien uitspringen (bevestigd door groep no. 83). Weber werd later verweten zijn bemanning in de steek te hebben gelaten door het toestel voortijdig te hebben verlaten. In een transcript bij een artikel van Rien Wolfs van BHIC lezen wij over deze crash, bij monde van A. van Zantvoort: *“Door de botsing werd de cockpitkap van de romp van het vliegtuig gerukt en piloot Weber werd uit zijn stoel geslingerd. Hij raakte hierdoor bewusteloos. Minuten later kwam hij weer bij zijn positieven en wist veilig de grond te bereiken.”* De heer van Zantvoort vertelt dat hij dit persoonlijk van de zoon van Weber heeft gehoord; *“Zijn vader zou dat in een brief aan zijn zoon hebben verklaard”*.

Het is geen sinecure om uit een Lancaster te ontsnappen als deze aan het neerstorten is. De bemanning moest, om bij de deur te komen, enkele lastige obstakels in het toestel passeren, terwijl er weinig tijd was om het toestel veilig met een parachute te verlaten. De staartschutter zat zelfs opgesloten in zijn beweegbare koepel en beschikte niet over een parachute die gemakkelijk te bereiken was. Bij een crash was deze persoon kansloos. Van Zantvoort vertelt: *“Een Lancaster is niet ontworpen om in een noodsituatie het toestel snel te kunnen verlaten, maar om veel bommen te vervoeren. De mensen waren slechts nodig om het toestel te brengen waar het moest zijn.”*

Details van de bemanningen

De ND961

Het toestel van gezagvoerder McGregor stortte neer halverwege tussen de Boschdijk en de weg naar Nijmegen (van Eindhoven via Son), vierhonderd meter ten noorden van het Wilhelminakanaal in de toenmalige 'Zandstraat'. De gehele bemanning, bestaande uit acht personen kwam bij deze crash om het leven. Vermeldenswaard is dat het een gemêleerde bemanning betrof. De piloot C.W. (Shorty) McGregor was Zuid-Afrikaans, bomrichter Smalley Canadees, radio-operator Cheatle Australiër en de overige bemanningsleden waren Brits. Al deze verschillende culturen uit de Britse Commonwealth vlogen ver van huis over ons dorp. De gesneuvelden werden begraven op de begraafplaats in Woensel (Eindhoven). Allen liggen er nog begraven, behalve Robert Cecil Smalley, die in 1946 op het Canadian Cemetery in Groesbeek herbegraven is.

De bemanning van de AVRO Lancaster MK III serial **ND961** Call-sign OF-U van 97 Squadron RAF bestond uit:

Functie	Naam	Eenheid	Begraven te:
Piloot	C.W. McGregor (25)	S.A.A.F.	Woensel, graf RR 27
Boordwerktuigkundige	J. Shield (22)	RAF	Woensel, graf RR 28
Navigator	A.J. Norton (22)	RAF	Woensel, graf RR 29
Bomrichter	G.S. Johnson (23)	RAF	Woensel, graf RR 26
Bomrichter	R.C. Smalley (30)	RCAF	Groesbeek, 15 D 12
Radio-operator	R.H. Cheatle (20)	RAAF	Woensel, graf RR 30
Schutter	D.S. Lennie (19)	RAF	Woensel, graf RR 62
Schutter	P.G. Cannon (34)	RAF	Woensel, graf RR 25

Toelichting:

- (leeftijd tijdens crashdatum)
- RCAF: Royal Canadian Air Force (Canadese Luchtmacht)
- RAAF: Royal Australian Air Force (Australische Luchtmacht)
- SAAF: South African Air Force (Zuid Afrikaanse Luchtmacht)

[Bron: Dutch Airwar Studygroup 1939-1945 Loss Chart T5213]

Badge 97 Squadron

Badge Bomber Command

Badge 83 Squadron

De PB181

Het toestel, de PB181 van gezagvoerder A. Weber, crashte nabij 'Het Lisseven' in Best. RCAF politie bezocht de plaats van het ongeval en vond vijf verbrande lichamen, waarvan er drie konden worden geïdentificeerd, dit waren F/Sgt Thorn, F/Sgt Lonsdale en F/SGt Lauther, twee bleven onbekend. F/Sgt Thorn werd begraven in een veldgraf op 120 meter ten oosten van de plaats waar het toestel lag, F/sgt Lonsdale kreeg een veldgraf op ongeveer 140 meter van het toestel. Beide onbekende bemanningsleden werden in september 1945 overgebracht naar het geallieerde kerkhof bij Nederweert.

Het lichaam van Flight Sergeant Lauther werd op diezelfde 8e februari begraven op het geallieerde deel van de algemene begraafplaats “De Oude Toren” te Woensel.

Bij een onderzoek tussen 23 en 29 september 1945 dat een RAF commissie instelde werden nog drie lichamen gevonden in het wrak.

De bemanning van de AVRO Lancaster MK III serial/Wnr **PB181** Call-sign OL-C van 83 Squadron RAF bestond uit:

Functie	Naam	Begraven te:
Piloot	A.P. Weber (geboortedatum?)	- , crash overleefd
Boordwerktuigkundige	G. Summers (leeftijd?)	Nederweert, graf 1 F 7
Navigator	E.S. Thorn (21)	Nederweert, graf 1 F 5
Bomrichter	J.D. Lauther (21)	Woensel, RR 24
Bomrichter	G.H. Lonsdale (21)	Nederweert, graf 1 F 6
Radio-operator	L.F.F. Scull (23)	Woensel, RR 82
Schutter	R.J.H. Jackson (leeftijd?)	Woensel, RR 81
Schutter	J.W. Stazaker (23)	Woensel, RR 82

Allen RAF: Royal Air Force (Britse luchtmacht)

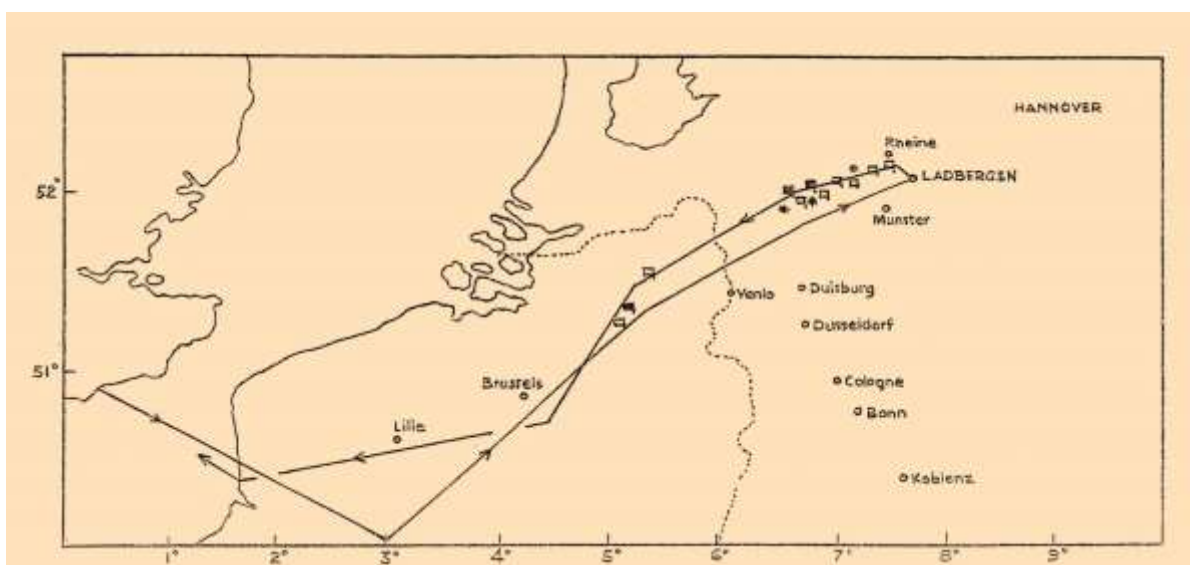
[Bron: Dutch Airwar Studygroup 1939-1945 Loss Chart T5212]

NB. Jammer genoeg hebben wij niet alle leeftijden kunnen traceren.

De air-raids op Ladbergen

De raid op Ladbergen waarbij de twee Lancasters die hier neerstortten, was er een uit een serie. Vanwege vier eerdere aanvallen had de Duitse krijgsmacht grote aantallen luchtafweergeschut rondom Ladbergen geplaatst. Hierdoor mislukte deze vijfde luchtaanval en gingen enkele Lancasters verloren. De toestellen hadden de opdracht om een bombardement uit te voeren, met als voornaamste doel het Dortmund-Emskanaal droog te leggen. Dit was een belangrijke verbindingsroute tussen het Ruhrgebied en de Noordzee.

De vloot Lancasters vertrok van het RAF vliegveld Coningsby gelegen in het graafschap Lincolnshire in Engeland. Ze volgden de zuidelijke route over bevrijd gebied om luchtafweer en vijandige jagers zoveel mogelijk te ontwijken. De stipjes op de kaart geven aan dat daar incidenten zijn geweest.

Aan- en afvliegroute van de Lancasters naar Ladbergen.

Ladbergen is een plaats ten noordoosten van Münster en het was belangrijk vanwege het knooppunt van (water)wegen aldaar. De aanvoer van grondstoffen voor de oorlogsindustrie en de afvoer van oorlogsmateriaal ging langs dit belangrijke knooppunt voor de bevoorrading van de Duitse legers. Tussen 1944 en 1945 vonden er meermaals aanvallen plaats op de aquaducten bij Ladbergen.

Doordat de richtapparatuur aan boord van de vliegtuigen niet nauwkeurig genoeg was, waren bij de aanvallen grote aantallen vliegtuigen nodig. Op de foto hieronder is dit duidelijk te zien. Het richtpunt betreft de twee –rode- stippen (aquaducten waar het Dortmund-Emskanaal de rivier Mühlenbach kruist) en de omliggende kraters geven aan hoeveel bommen er toentertijd nodig waren om een dergelijk klein doel te raken. In het eerste bombardement in 1944 ging 10% van de aanvallende luchtvloot verloren, dit betekende veertien gecrashte Lancasters. Het zal duidelijk zijn dat aan deze missies grote risico's voor toestel en bemanning kleefden.

Na elke geslaagde aanval zetten de Duitsers duizenden dwangarbeiders in van de Organisation Todt om de schade te herstellen. Dit leidde elke paar maanden tot hernieuwde aanvallen op de aquaducten, zo ook in februari 1945.

Aquaducten Ladbergen 1944

en in 1945

De Organisation Todt (O.T.) was een bouwmaatschappij ten tijde van Nazi-Duitsland, genoemd naar de oprichter Fritz Todt. O.T. was een overheidsorganisatie onder het Naziregime. Na het uitbreken van de oorlog kreeg de organisatie steeds meer bevoegdheden. In het kader van 'Bouwen aan een nieuw Duitsland' gaf ze leiding aan de bouw van de Atlantikwall. Op vrijwillige basis en in het kader van de Arbeitseinsatz werden arbeiders aan het werk gezet. (Bron: Wikipedia)

Pas in maart 1945 had een nieuwe raid wel het gewenste resultaat, rapporteert de website *Bomber History*: “ De laatste grote raid was op 3 maart 1945 om 21.40 (nacht 2000 van de oorlog). Met 212 Lancasters en 10 Mosquito's werd het kanaal blijvend drooggelegd. Ruim 100 meter van de kanaaldijk werd verwoest en beide aquaducten lagen in puin. Het doelgebied leek wel een maanlandschap”.

Bij een recent bezoek (november 2019) aan Ladbergen en het aquaduct van Dortmund-Ems kanaal met de Mühlenbach rivier treffen wij een vredig en hersteld kanaal aan.

Aquaduct over Muhlenbach. Van de heftige bombardementen en vernielingen is in 2019 niets meer te zien.

Bij ons bezoek zien wij duidelijk het hoogteverschil tussen het water in het kanaal, de rivier Muhlenbach en de omgeving van soms wel 4 meter. Het wordt ons snel duidelijk dat een dijkdoorbraak het kanaal geheel droog zal leggen. In de buurt staan enkele boerderijen met een naoorlogse bouwstijl. Het ziet er naar uit dat hier enorme vernielingen zijn aangebracht.

De Lancaster bommenwerper

De Lancaster was een viermotorige zware-bommenwerper die gebouwd werd door A.V. Roe & Company. Dit was een bekende Britse vliegtuigbouwer die vanaf 1910 tot 1963 diverse beroemde vliegtuigen produceerde. De Lancaster werd vooral door de Britse luchtmacht gebruikt. Deze was ontwikkeld als een verbeterde versie van de Avro-Manchester maar werd later omgedoopt tot Lancaster. Uiterlijk verschilde dit type alleen door het ontbreken van een centrale verticale staartvin en had de Avro-Manchester maar twee motoren en de Lancaster vier.

Lancaster 97 Squadron voor vertrek bij het laden van de bommen.

Vanaf 1942 vlogen de Lancasters 156.000 missies en wierpen ze dankzij hun enorme laadvermogen 608.612 ton aan bommen af. Er zijn in totaal 3.249 Lancasters verloren gegaan. De Lancaster met het grootste aantal missies op zijn naam vloog er 139 en deed dienst tot 1947.

Verzoek via de Zuid Afrikaanse Ambassade

Nadat onderzoek gedaan was naar de Whitley V (zie Erfgoedblad van Erfgoedvereniging Dye van Best, 1^e kwartaal 2019: Neergestort Vliegtuig in Best op 18 juni 1941) kregen wij uit onverwachte hoek een aanvraag voor het zoeken van informatie over een andere vliegtuigcrash in de omgeving van Best. Het betrof de twee vliegtuigen die met elkaar in botsing waren geraakt en waren neergestort in Best en Son.

Een vertegenwoordiger van de Zuid-Afrikaanse ambassade, de heer P.A. Stemmet, zelf een ex-vliegenier, heeft de intentie om een herdenkingsmonumentje op te richten. In de Tweede Wereldoorlog zijn totaal drie Zuid-Afrikaanse piloten op Nederlands grondgebied gesneuveld, van wie Charles William McGregor er een was. Op het moment van het ongeluk is hij nog net geen 26 jaar oud.

Het graf van op Begraafplaats Woensel "Oude Toren"

Het overlijdensbericht van C.W. McGregor in de Johannesburg Times.

De lichamen van de bemanning waaronder C.W. McGregor werden begraven in Eindhoven op Begraafplaats Woensel "Oude Toren". Een deel van de begraafplaats is in gebruik als militaire begraafplaats. Er zijn 686 voornamelijk gesneuvelde vliegeniers hier begraven. Van de begravenen is 570 Brits, 38 Australisch, 50 Canadees, 1 Zuid-Afrikaans, 4 Nederlands, 9 Nieuw-Zeelands en 14 Pools. 8 gesneuvelden zijn niet geïdentificeerd.

Voor allen die hun leven gaven

Diverse sponsors zijn benaderd en hebben belangeloos hun medewerking gegeven in de vorm van arbeid, materialen, advies en geld. Het monument werd opgebouwd rond een propeller en een plaquette met tweetalige toelichting dat summier het verhaal vertelt van dit tragische ongeluk. Het geheel staat prominent bij de ingang van het museum Bevrijdende Vleugels. Een mooie locatie waar bezoekers van Museum Bevrijdende Vleugels en 't Boshuys het niet kunnen missen. Op zaterdag 8 februari 2020 is het Monumentje precies 75 jaar na de noodlottige botsing onthult.

Wij hopen dat velen de moeite nemen om kennis te nemen van het verhaal en een moment stil staan bij de offers die veel jonge mensen hebben gebracht voor onze vrijheid.

Laten we ervan leren en hopen dat dit nooit meer gebeuren zal. De geschiedenis en de wereld om ons leert echter dat dit niet vanzelfsprekend is.

Op de grafsteen van R.C. Smalley, een van de verongelukte bemanningsleden, staat een treffende tekst.

Het graf op Groesbeek Canadian War Cemetery

Greater love hath no man than this. That a man lay down his life for others.

(Vrije vertaling: Niemand heeft meer liefde dan deze. Dat een man zijn leven geeft voor anderen.)

Aan dit artikel hebben diverse personen belangeloos hun medewerking gegeven hiervoor hartelijk dank.

Erfgoedvereniging Dye van Best, December 2019